

O‘ZBEK TILINI RIVOJLANTIRISH MILLAT VAZIFASI

Otaxonova Muqaddas Daminovna

Zangiota tumani 1-son texnikum
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya : Mazkur maqolada o‘zbek tilini rivojlantirish va saqlab qolish masalalari globalizatsiya, raqamli texnologiyalar va xorijiy tillarning ta’siri natijasida milliy tillarga bo‘lgan munosabat o‘zgarib borayotgani ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqot davomida o‘zbek tilining jamiyatdagi o‘rni, yoshlar nutqidagi o‘zgarishlar hamda davlat siyosatining ahamiyati o‘rganildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, tilni saqlash uchun ta’lim, ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalarda o‘zbek tilidan foydalanishni kengaytirish muhimdir.

Kalit so‘zlar: o‘zbek tili, til siyosati, milliy qadriyat, globalizatsiya, raqamli texnologiyalar, til madaniyati.

Kirish

Til – bebaho ne’matlardan biri bo‘lib, har bir davlat, millat va elatning o‘ziga xosligi, tarixiy mushtarakligi, muloqotda barqarorligi va madaniyatini anglatib turadigan muhim vosita. Har bir millatga o‘z tili muhim va qadrlı hisoblanadi. Millat bor ekan, uning tili ham yashaydi.

1989 yilning 21 oktyabr kuni yurtimizda davlat tilining huquqiy asoslarini belgilash bo‘yicha “Davlat tili to‘g‘risida”gi qonun qabul qilinib, unga ko‘ra, o‘zbek tiliga davlat tili maqomi berildi. Xalqimizning muqaddas qadriyatlaridan biri bo‘lgan ona tilimiz o‘zining qonuniy maqomi va himoyasiga ega bo‘ldi. Ushbu sana O‘zbek tili bayrami sifatida keng nishonlanib kelinmoqda.

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, bugungi kunda o‘zbek tilida so‘zlashuvchilar soni 60 milliondan ortiq va 50 dan ortiq o‘quv yurtlarida o‘rgatilmoqda. Yurtimiz aholisi soni oshgani sayin bu tildagi muloqot ulushi ham oshib boraveradi. Ona

tilimizning o‘rnini yanada oshirish va sof holda saqlab qolish o‘zimizga, shuningdek, shu tilda ilm qilishga ham bog‘liqdir.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqolada mavjud ma’lumotlar adabiyotlar kesimida tahlil qilindi, ijtimoiy tarmoqlar, televideniye va kundalik muloqotdagi til holati kuzatildi, boshqa davlatlarning milliy tilni saqlash tajribasi bilan qiyosiy tahlil qilindi bunda sifat va miqdoriy tahlil usullaridan foydalanildi.

Adabiyotlar sharxi

Til bilan bog‘liq ayrim muammolar haqida siyosatshunos Hamid Sodiq quyidagicha munosabat bildirgan: “Avvalo, tilning asosi — ilm. Agar tilda ilm yuritilmasa, u maishiy tillar qatoriga tushib qoladi. Shu nuqtai nazardan qaralganda, tilning maqomini saqlab qolishda ilmiy jamoa — olimlar hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Olimlar tilni ilmiy izlanishlar orqali boyitib, uni omma uchun foydalanishga qulay qilib beradi. Masalan, nima uchun “algebra” so‘zi arabcha “al-jabr” so‘zidan kelib chiqqan va butun dunyoda qabul qilingan? Chunki aynan shu tilda (arab tilida) o‘sha davrda ilm rivojlangan. Yoki nega kompyuter texnologiyasida "operativ xotira"ni "xard" deb ataymiz? Chunki bu sohada ilm asosan ingliz tilida yuritiladi. Qaysi tilda ilm yuritilsa, o‘sha til dominantlikka ega bo‘ladi. Afsuski, hozirgi kunda bizda chin ma’noda ilm qilayotgan olimlar soni juda kam. Bu esa tilning maishiylashib, ilmiy sohalardan siqib chiqarilishiga olib kelmoqda. Albatta, til siyosati, siyosiy elitaning qaysi tilda muloqot qilishi, yosh avlod qaysi tilda ta’lim olayotgani kabi masalalar ham muhokamalarga arziydi. Lekin tilning madaniy tillar qatorida qolishining markaziy omili — aynan o‘sha tilda ilm yuritilishidadir.”

Muhokama va natijalar

Tadqiqot natijalari o‘zbek tilini saqlab qolish va rivojlantirish masalasi kompleks yondashuvni talab qilishini ko‘rsatadi. Avvalo, ta’lim tizimida adabiy til me’yorlariga e’tibor kuchaytirilishi zarur. Maktab va oliy ta’lim muassasalarida nutq madaniyati darslarini kengaytirish foydali bo‘ladi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalarni o‘zbek tiliga moslashtirish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy dasturlar, mobil ilovalar va sun’iy intellekt tizimlarida o‘zbek tilining qo‘llab-quvvatlanishi tilning yashovchanligini ta’minlaydi. Internetda sifatli o‘zbekcha kontent yaratish yoshlarning ona tiliga qiziqishini oshiradi.

Tilni rivojlantirishda oilaning ham o‘rni katta. Farzandlarning ona tilida ravon va to‘g‘ri so‘zlashishi avvalo oiladagi muhitga bog‘liq. Shu sababli ota-onalar bolalar bilan muloqotda adabiy til me’yorlariga amal qilishi lozim.

Boshqa davlatlar tajribasi ham shuni ko‘rsatadiki, milliy tilni rivojlantirish uchun davlat va jamiyat hamkorligi zarur. Masalan, ayrim mamlakatlarda reklama, hujjatlar va ommaviy xizmatlarda davlat tilidan foydalanish majburiy qilib belgilangan. Bu tajribalarni O‘zbekistonda ham samarali qo‘llash mumkin.

Darhaqiqat, tilning sof va barqaror holda qolishi uchun til sohasidagi mutaxassislar o‘zlarining ilmiy asarlarini yaratishda va ularni ommaga muloqot uchun qulay qilib tatbiq etishda izchil faoliyat olib borishi talab etiladi. Shuningdek, til millat va makonimizning muomala jarayonida ustuvor qolishi uchun boshqa sohalarning izlanishlari va tadqiqotlarini ham ushbu tilda davom ettirish talab qilinadi.

Bugungi kunda aholi o‘rtasida tildagi savodsizlik va xatolar ko‘payib bormoqda. Misol uchun reklama va ijtimoiy tarmoqlardagi imloviy xatolar, so‘zlarni qisqartirib yozish va hokazolar. Ushbu xatolarni kamaytirish va tilimizni sof holda saqlab qolish uchun, eng avvalo, o‘zimizdan boshlashimiz kerak. Ya’ni, oiladan, keyinchalik ta’lim, media va boshqa sohalarda ona tilimizga e’tiborli bo‘lishimiz lozim.

Shuningdek, yosh avlodning xorijiy tillarni o‘rganishiga xavotir sifatida emas, yutuq sifatida qarashimiz maqsadga muvofiqdir. Shunga manond, ular o‘z tillarini unutmagan holda faoliyat yuritishi kerak. Masalan, ushbu avlod ilm bilan

shug‘ullansa, o‘zbek adabiyotidagi asarlarni xorijiy tillarga tarjima qilsalar, ushbu asarlar bilan o‘zbek tili ham ma’lum darajada targ‘ibot bo‘ladi.

Prezidentimiz Shavkat Mirzayoyev BMT minbarlarida o‘zbek tilida nutq so‘zlashi hamda axborot-media sohasida, ta’lim va muloqot jarayonlarida o‘zbek tilining ustuvorligi kelgusida uning barqaror sahnada qolishi, boyib borishiga xizmat qiladi. Biroq, tilimizda qo‘llanadigan turli xato va kamchiliklarga e’tiborsizlik qilmasligimiz kerak. Ayniqsa, ayrim o‘zbek oilalari o‘z tilining o‘rniga o‘zga tillarda doimiy muloqotda bo‘lsa, kelajakda bu kabi oila farzandlari ham o‘zbek tilidan begona bo‘lib ulg‘ayadi.

O‘zbek tili millatimiz uchun faxr. Bu maqomga munosib tarzda muloqot jarayonida tilimizdan to‘g‘ri foydalana olsak va kelajak avlod uchun sof holda saqlab qolsak, ona tilimizni, uning qadr-qimmatini asrashga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek tilini rivojlantirish va saqlab qolish milliy taraqqiyotning muhim omillaridan biridir. Globalizatsiya sharoitida tilni himoya qilish faqat qonunlar bilan emas, balki jamiyatning faol ishtiroki bilan amalga oshiriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ta’lim tizimini takomillashtirish, raqamli platformalarda o‘zbek tilidagi kontentni ko‘paytirish va nutq madaniyatini oshirish til taraqqiyotining asosiy yo‘nalishlari hisoblanadi.

Kelajakda o‘zbek tilining xalqaro maydondagi mavqeini oshirish uchun ilm-fan, texnologiya va internet sohalarida o‘zbek tilidan keng foydalanish zarur. Tilni asrash esa har bir fuqaroning ma’naviy burchidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mahmudov N. *Til va jamiyat*. Toshkent, 2019.
2. Nurmonov A. *O‘zbek tilshunosligi tarixi*. Toshkent, 2017.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonuni.
4. Sodiqov Q. *Nutq madaniyati asoslari*. Toshkent, 2020.